

บทที่ ๑

ความสำคัญและที่มาโครงการเผยแพร่ข้อมูล สมุนไพรในอุทอง: การใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญา

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาบุคลากร อนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชให้เกิดประโยชน์กับประชาชนชาวไทย มีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของพันธุกรรมพืช ให้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ จนเกิดผลประโยชน์ถึงมหาชนชาวไทย และมีระบบข้อมูลพันธุกรรมพืชที่สามารถสื่อถึงกันทั่วทั้งประเทศ เป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงห่วงใยและสนพระทัยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกี่ยวข้องต่อการดำรงชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนของสรรพสิ่งธรรมชาติที่สร้างไว้ และความหลากหลายของพรรณพืชตลอดจนป่าไม้อันเป็นถิ่นกำเนิด อยู่ในความสนพระทัยของพระองค์มานาน เมื่อยังทรงพระเยาว์ ทรงโปรดหนังสือเกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา และเมื่ออ่านแล้วทรงจดจำเรื่องราวได้หมด ระหว่างโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จเยี่ยมพสกนิกรทั่วประเทศ ได้ทรงสังเกตศึกษาธรรมชาติและพรรณไม้อยู่เสมอ ทรงใฝ่ในความรู้และวิทยาการใหม่ๆ มีพระปรีชาสามารถในการสังเกตจดจำเรื่องราวสิ่งต่างๆ ที่ทอดพระเนตร พร้อมทรงจดบันทึกโดยละเอียด

อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นบริเวณที่มีความหลากหลายของลักษณะภูมิประเทศ ด้านทิศตะวันตกขึ้นไปจนถึงด้านตะวันตกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นที่อกเขาหินปูนสลับกับพื้นที่ราบแบบลูกคลื่น ยาวไปถึงเขตจังหวัดกาญจนบุรี พื้นที่ภูเขาทั้งหมดถูกประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และได้รับอนุญาตให้ดำเนินการจัดทำป่าชุมชนจำนวน 4 แปลง ประกอบด้วยป่าชุมชนบ้านทุ่งดินดำ ป่าชุมชนบ้านจรั้งใหม่ ป่าชุมชนบ้านเขาทอก และป่าชุมชนบ้านศรีสรรเพชญ์ โดยป่าชุมชนทั้ง 4 แปลง มีสภาพป่าจัดอยู่ในประเภทป่าเบญจพรรณ ส่วนพื้นที่ด้านตะวันออกตลอดแนวและด้านทิศใต้มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มอันอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำที่สำคัญคือ แม่น้ำจรเข้สามพันและลำน้ำสายย่อยต่างๆ อีกทั้งมีความหลากหลายของพันธุ์พืชทั้งไม้ต้น ไม้พุ่ม และไม้ล้มลุก ทั้งหมด 209 ชนิด 159 สกุล 78 วงศ์ พบสัตว์มีกระดูกสันหลังทั้งหมด 127 ชนิด สามารถแยกออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเลี้ยงลูกด้วยนมจำนวน 9 ชนิด กลุ่มเลี้ยงคลานจำนวน 9 ชนิด กลุ่มสะเทินน้ำสะเทินบกจำนวน 6 ชนิด กลุ่มสัตว์ปีกจำนวน 65 ชนิด และกลุ่มปลาจำนวน 38 ชนิด จากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำให้อำเภออุทองเป็นที่ตั้งของชุมชนที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน พบร่องรอยการอยู่อาศัยของชุมชนตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งรวมความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านผู้มีความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมากมาย ควรค่าแก่การอนุรักษ์และต่อยอดการใช้ประโยชน์และถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สำคัญสืบต่อไป

ดังนั้นสาขาวิชาจุลชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้เล็งเห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อประสกนิกรชาวไทย จึงจัดโครงการเผยแพร่พรรณพืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาในป่าชุมชนอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวบรวมพรรณพืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาในรูปแบบ

หนังสือภาพ ประกอบคำบรรยายจัดพิมพ์ ๔ สี มอบให้กับหน่วยงานต่างๆ ภายในพื้นที่ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ขีดทรัพยากรได้เข้าใจและตระหนักในความสำคัญ รู้สึกหวงแหนทรัพยากรที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งรวบรวมพรรณไม้เพื่อการศึกษาของอำเภออุ้มทอง

จุดประสงค์

๑. เพื่อเผยแพร่ข้อมูลพรรณพืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาในพื้นที่อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
๒. เพื่อสนองโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
๓. เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากร

บทที่ ๒

การดำเนินโครงการเผยแพร่ข้อมูลสมุนไพรในอุ้มทอง: การใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญา

๑. การสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อม

ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้นำชุมชน พระภิกษุ ครู และผู้อาวุโสในชุมชน เพื่อร่วมกันวางแผน บอกเล่าถึงปราชญ์สมุนไพรในอดีต

๒. การสำรวจ รวบรวมข้อมูลชนิดพันธุ์ไม้ในพื้นที่อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

สำรวจความหลากหลายชนิดพันธุ์พืชสมุนไพร สอบทานทางวิทยาศาสตร์ จัดทำอนุกรมวิธานพืช จัดทำบัญชีรายชื่อชนิดพันธุ์พืชสมุนไพร และสำรวจปราชญ์สมุนไพรในอุ้มทอง และบันทึกวิธีการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือการเรียนรู้จากสถานที่ต่างๆ เพื่อให้เป็นข้อมูลเผยแพร่ให้กับชุมชนส่งเสริมการอนุรักษ์ต่อไป

๓. เผยแพร่ข้อมูลให้กับหน่วยงานต่างๆ

ดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลให้กับหน่วยงานราชการ สถานศึกษา หอสมุดประชาชนในอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และหน่วยงานต่างๆ ที่สนใจ

บทที่ ๓

ผลการดำเนินโครงการเผยแพร่ข้อมูล สมุนไพรในอุทอง: การใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญา

ประมวลภาพการดำเนินงานโครงการเผยแพร่ข้อมูลพรรณไม้ในอุทอง

๑. ติดต่อประสานงานเพื่อกำหนดพื้นที่สำรวจ

ประสานงานผู้นำชุมชนในพื้นที่

๒. สำรวจความหลากหลายชนิดพันธุ์พืช

สำรวจพืชสมุนไพรและวิธีการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญา

ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

บทที่ ๔

สรุปงานทั้งหมดของโครงการเผยแพร่ข้อมูล สมุนไพรในอุ้มอ่อง: การใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญา

จากการดำเนินการสำรวจพืชสมุนไพรและวิธีการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและการเรียนรู้จากประสบการณ์ในพื้นที่อำเภ่อู้อ่อง จังหวัดสุพรรณบุรี ครอบคลุมทั้ง ๑๓ ตำบล พบชนิดพันธุ์พืชสมุนไพรทั้งหมด ๖๖ ชนิด พบปราชญ์สมุนไพรที่ยังคงรักษาวิธีการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรทั้งหมด ๑๖ คน และตำรับยาสมุนไพรทั้งหมด ๘๘ ตำรับ และได้ดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนในพื้นที่อำเภ่อู้อ่องได้รับทราบข้อมูลสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อำเภ่อู้อ่อง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย ประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านศรีสรรเพชญ์ บ้านเขาพระ บ้านทุ่งดินดำ บ้านห้วยคู้ บ้านเนินสมบัติ บ้านหนองบัว ประชาชนในพื้นที่นอกเขตป่า คือ บ้านเขากระจิว บ้านยางไทย ครู และนักเรียนโรงเรียนในพื้นที่อำเภ่อู้อ่อง นักท่องเที่ยวที่เข้าเที่ยวชมสวนหินพุหางนาค วนอุทยานพุม่วง และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทำให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการหวงแหนและอนุรักษ์ทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น

บทที่ ๕

ข้อเสนอแนะ

๑. การจัดค่ายเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะช่วยกระตุ้นจิตสำนึกในการหวงแหนและอนุรักษ์ทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น
๒. พัฒนาและผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ด้านสมุนไพรฉบับการ์ตูนที่เหมาะสมกับระดับเยาวชน
๓. การต่อยอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรที่ช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน
๔. การวิจัยพัฒนาสร้างมาตรฐานสมุนไพรให้เป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ